

Razvojne možnosti slovenskega gozdarstva v srednjeročnem obdobju 1991–1995

Iztok WINKLER¹, Boštjan KOŠIR², Ivan KOLAR³, Janez POGAČNIK⁴

Izvleček

Winkler, I. in sod.: Razvojne možnosti slovenskega gozdarstva v srednjeročnem obdobju 1991–1995. *Gozdarski vestnik*, št. 6/1990. V slovensčini s povzetkom v angleščini, cit. lit. 27.

Spremenjene družbene razmere in zasnova večnamenskega gospodarjenja z gozdovi postavljajo pred slovensko gozdarstvo v naslednjem srednjeročnem obdobju vrsto novih nalog. Študija opredeljuje družbene podmine razvoja gospodarjenja z gozdovi, temeljne razvojne probleme in iz njih izhajajoče naloge ter pogoje, ki jih je treba ustvariti v gozdarstvu za uresničitev postavljenih razvojnih ciljev. Vključuje tudi prvo kvantifikacijo razvoja gospodarjenja z gozdovi z oceno potrebnih sredstev za gozdarske dejavnosti posebnega družbenega pomena.

1. DRUŽBENA IZHODIŠČA – PREDPOSTAVKE RAZVOJA GOSPODARJENJA Z GOZDOVI

1.1. Globalni družbeni prenovitveni cilji

– Preseganje krize – odpravljanje vzrokov in žarišč inflacije. Ustvarjanje pogojev za materialni in duhovni razvoj.

– Vključevanje v mednarodno delitev dela, prestrukturiranje gospodarstva in družbene nadgradnje, večja motivacija za proizvodno in upravljalno učinkovitost družbe, demokratizacija.

1.2. Spremenjen družbeni pogled na gozd

Gozd bomo obravnavali predvsem kot

¹ Prof. dr. I. W., dipl. inž. gozd., Biotehniška fakulteta, VTOZD za gozdarstvo, 61000 Ljubljana, Večna pot 83, YU.

² Mag. B. K., dipl. inž. gozd., Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo, 61000 Ljubljana, Večna pot 2, YU.

³ Mag. I. K., dipl. inž. gozd., Gozdno gospodarstvo Nazarje, 63331 Nazarje, YU.

⁴ Mag. J. P., dipl. inž. gozd., Splošno združenje za gozdarstvo Slovenije, 61000 Ljubljana, Miklošičeva 38, YU.

Synopsis

Winkler, I. in sod.: Developmental Possibilities of Forestry in Slovenia in the Middle-Term Period from 1991–1995. *Gozdarski vestnik*, No. 6/1990. In Slovene with a summary in English, lit. quot. 27.

The changed social conditions and the concept of polifunctional forest managing confront Slovene forestry with a number of new tasks in the following middle-term period. The study deals with social hypotheses of forest managing, the basic developmental problems, the tasks arising from them and the conditions which ought to be established in forestry so that the developmental aim set could be carried out. It also includes the first quantification of the forest managing development with the evaluation of the means necessary for forest activities of special social interest.

dejavnik kakovosti življenja. Pomembnejše bo zato gospodarjenje s splošnokoristnimi vlogami gozdov. To pa ne pomeni odmika od obratovanja gozdarstva kot gospodarske dejavnosti, splošnokoristne vloge gozdov so pomembno gospodarsko vprašanje, opravljati jih je treba gospodarno, dobro organizirano in učinkovito. V procesu večnamenskega gospodarjenja z gozdovi so posamezne vloge gozdov nedeljive, čeprav v konkretnem okolju različno vplivajo druga na drugo.

Okrepjena ekološka zavest bo prispevala k temu, da bomo gozdarji glede svojega ravnanja v gozdu vse bolj pod kritičnim očesom javnosti. Moramo jo pridobiti, ji pojasnjevati, jo vzgajati. Javnost potrebujemo kot zaveznika tudi v boju proti različnim onesnaževalcem gozdov.

2. TEMELJNI RAZVOJNI PROBLEMI

2.1. Med zaviralne dejavnike razvoja gospodarjenja z gozdovi v prihodnjem srednjeročnem obdobju je treba šteti nadaljevanje pritiska na gozdni prostor, predvsem zaradi gradnje infrastrukturnih objektov,

med katerimi bodo v naslednjem srednjeročnem obdobju najpomembnejše avtomobilske ceste.

Hkrati pa se bo nadaljevalo tudi zaraščanje površin z gozdom in se s tem širila prostorska odgovornost gozdarstva za te površine, ki pa zahtevajo predvsem vlaganja. Gozdarstvo načeloma ni zainteresirano za širjenje gozdnih površin.

2.2. Intenzivnejše izkoriščanje obstoječih naravnih zmožnosti v gozdovih zahteva tudi povečan **obseg gojitvenih del** kot dopolnilo in pomoč naravni obnovi. V skladu z materialnimi možnostmi pa je treba nadaljevati z **melioracijo degradiranih gozdov in grmišč**, zlasti na najboljših rastiščih. Morebitna opuščena kmetijska zemljišča pa bomo namenjali predvsem za dopolnilno proizvodnjo lesa.

2.3. **Gojitev divjadi** kot dobrine splošnega družbenega pomena ostaja sestavni del gozdnogospodarskih ciljev. Ravnesje med rastlinskimi in živalskimi vrstami v gozdu pa je v nekaterih območjih porušeno, kar škodi tako proizvodnji lesa in kmetijstvu kot sami divjadi. Zato je potrebno intenzivnejše in učinkovitejše usklajevanje medsebojnih odnosov, ki bo prispevalo k temu, da bodo vrste in številčnost populacije divjadi v skladu z življenjskimi in prehrabenski razmerami v njihovem okolju.

2.4. **Pri tehnologiji pridobivanja gozdnih sortimentov** ne predvidevamo bistvenih sprememb, najbolj pomembno bo izrazitejše prilagajanje tehnologije gozdu in okolju sploh. Predvidevamo večjo izrabo sečnih ostankov, pri spravilu pa povečan delež žičničarskega spravila. Dinamika izgradnje gozdnih cest bo počasnejša kot v prejšnjem srednjeročnem obdobju, pri tehnologiji izgradnje gozdnih cest pa bomo v večji meri upoštevali načela varovanja okolja in ekološko stabilnost.

2.5. **Povečano onesnaževanje okolja** postaja odločilen zaviralni dejavnik pri gospodarjenju z gozdovi. Zato je odpravljanje onesnaževanja okolja in vzrokov zanj temeljna predpostavka, ki jo je treba izpolniti, da bomo lahko smotno in uspešno gospodarili z gozdom.

V naslednjem srednjeročnem obdobju še

ni pričakovati pomembnejših učinkov zmanjševanja onesnaževanja okolja v gozdovih. Negativni vplivi se ne bodo bistveno zmanjšali. V takih razmerah je treba krepiti lesno zalogo v gozdovih, dosledno zavrniti vse velikopovršinske zasnove gospodarjenja z gozdovi in bolj upoštevati individualnost.

Gozdarstvo pa pričakuje, da v naslednjem srednjeročnem obdobju ne bo novih onesnaževalcev, da se obseg škodljivih vplivov na gozdove ne bo povečal in da se bo začel proces načrtnega stalnega zmanjševanja onesnaževanja okolja.

Pri tem je treba upoštevati še naslednje negativne vplive:

- gozdna tla so že močno prizadeta;
- fiziološko oslabei in zaradi posekov nestabilni gozdovi bodo že pri manjših gostotah imisij močno ogroženi; snegolomi in vetrolomi bodo nastopili tudi v razmerah, ki zdravih gozdov ne bi prizadele. Kljub učinkovitim ukrepom bo izredno težko obvladati napade raznih škodljivcev in bolezni na gozdnem drevju;
- neugodne zimske podnebne skrajnosti in sušna poletja lahko povzročijo skokovito poslabšanje stanja,
- problematično je naravno pomlajevanje listavcev zaradi vpliva divjadi;
- na gozdove vplivajo stalne, čeprav manjše doze onesnaževanja ozračja (daljinski transport).

Posledice teh negativnih vplivov bodo:

- v presvetljenih delih sestojev bo povečan vdor imisij v notranjost sestoja, kar bo vplivalo na močnejšo poškodovanost drevja vseh starosti,
- v gozdovih bodo nastajale večje vrzeli zaradi poseka osutih dreves, vetrolomov in snegolomov ter žarišč lubadarja in drugih škodljivcev,
- zadrževalna moč gozda za vodo se bo v ogroženih sestojih zmanjšala zaradi osutih krošenj in vrzeli v sestojih,
- povečali se bosta erozijsko delovanje vode in izpiranje hranilnih snovi iz tal,
- močno se bo povečal obseg gojitvenih, še posebej varstvenih del, postal bo strokovno in materialno zahtevnejši,
- splošnokoristne vloge poškodovanih gozdov bodo močno zmanjšane in krajina

bo vse manj zelena in privlačna.

Razumno uresničevanje ukrepov, s katerimi lahko upočasnjujemo propadanje gozdov, je moralna obveznost stroke in družbe. Gozdarji moramo javnost seznanjati z resničnim stanjem ogroženih gozdov zato, da zagotovimo dosledno uresničevanje sprejetih sklepov o zmanjšanju emisij, da opozorimo na pešanje splošnokoristnih vlog gozdov ter na posledice tega in da povemo, da smo doslej sredstva za uresničevanje teh vlog pridobili le v zdravem gozdu. Odslej to ne bo več mogoče.

Znanstvenoraziskovalno delo, dopolnjeno s spoznanji gozdarjev na terenu, mora postati temeljno vodilo za delo v gozdu. Ker je propadanje gozdov zapleten problem, se ga je treba lotiti z enotnim republiškim raziskovalnim projektom.

Kljub negotovim dosežkom ukrepov za sanacijo gozdov ne smemo odnehati z razumnim delom v gozdovih. Zavedati se moramo izrednih razmer, v katerih delujemo in se temu primerno tudi organizirati.

Gojitvene možnosti uravnavanja razvojnega procesa propadajočih gozdov:

– Osnovna naloga negovainih ukrepov je pospeševanje vitalnosti osebkov in s tem tudi sestoja že v mladostni fazi mladja in gošče; intenzivnejša ukrepanja so dovoljena le v mladosti. Dosežek teh ukrepov morajo biti vitalne krošnje. Po tem obdobju pa je treba čim manj posegati v streho sestoja.

Obnova gozdov:

– pomlajevanje naj bo naravno, kjerkoli je to mogoče,

– pomlajevati je treba pod zastorom, kjerkoli to razmere dopuščajo,

– ustvariti je treba pogoje za pomlajevanje rastišču primernih drevesnih vrst,

– če že pomlajujemo umetno, je treba izbrati primerne vrste in provenience ter zdrave in vitalne sadike,

– pri sečnji in spravilu gozdnih lesnih sortimentov je treba zagotoviti, da bodo poškodbe mladja čim manjše,

– kadar so rastišča že močnejše degradirana in kjer ni mogoče pomlajevati pod sestojem, je treba osnovati predkulturo,

– kjer zaradi vpliva divjadi ni mogoče ohraniti listavcev, je treba postaviti zaščitne ograje,

– ohraniti je treba vsako mladje, ki se pojavi v predelih najbolj ogroženih gozdov, ker ne vemo, kdaj bomo morali začeti obnovo sestojev.

Osnovni cilj nege mladja in gošče mora biti pospeševanje vitalnosti in stabilnosti sestojev v raznih razvojnih fazah.

To lahko dosežemo:

– s pospeševanjem rastišču primernih drevesnih vrst pri uravnavanju zmesi,

– s pospeševanjem listavcev in macesna,

– z močno redukcijo števila dreves v fazi gošče.

Veljavna načela pri redčenju (zgodaj, zmerno in pogosto) je treba deloma prilagoditi, in sicer tako, da bodo zgodnji posegi močnejši, kasneje pa kolikor mogoče rahli. Dobro redčeni sestoji so zaradi večjih in vitalnejših krošenj manj osuti. Pri izbiralnem redčenju mora imeti prednost vitalnost in stabilnost dreves, torej temeljno vodilo ni več kakovost. V starejših sestojih po potrebi samo še šibko redčimo. V negovanih sestojih je treba prepovedati vsako močnejše ukrepanje. V sestojih, ki so močno poškodovani, sekamo le najbolj poškodovana drevesa, da s tem počasi rahljamo sklep sestoja.

Na proces propadanja gozdov in njihovo sanacijo moramo biti pripravljeni tudi s prožnim **gozdnogospodarskim načrtovanjem** na strateški (gozdnogospodarsko območje) in taktični ravni (gozdnogospodarska enota). Gozdnogospodarsko območje je pri tem tisti temeljni ozemeljski okvir, v katerem se moramo strokovno organizirati v boju za sanacijo propadajočih gozdov. Propadajoče gozdove na posameznih rastiščih je treba uvrstiti v posebne gospodarske razrede in s tem omogočiti stvaren pristop z načrtovanjem in spreminjanjem njihovega razvoja.

Neposredne gospodarske posledice propadanja gozdov najbolj prizadenejo **gozdnogospodarske organizacije in zasebne gozdne posestnike** zaradi trajne izgube donosa lesa in prihodka od prodaje gozdnih lesnih sortimentov in zaradi izjemno velikih izdatkov za sanacijo teh gozdov.

Sečnja in spravilo drevja v propadajočih gozdovih sta dražja, proizvodni stroški so višji, čisti dohodek pa manjši. Povečani

proizvodni stroški, po nekaterih ocenah tudi do 30 %, so posledica manjše koncentracije sečnje oziroma vsakoletne sečnje slučajnih pripadkov na velikem prostoru. Manjši čisti donos pa je tudi posledica doseženih nižjih prodajnih cen gozdnih lesnih sortimentov zaradi njihove slabše kakovosti. Povečujejo se tudi stroški varstva gozdov in odkazovanje gozdnega drevja za posek. Vse to zmanjšuje akumulativno sposobnost gozdnogospodarskih organizacij in sposobnost, da bi same iz svojih sredstev v večjem obsegu obnavljale propadajoče gozdove.

Posebno bo **izpad dohodka prizadel tudi tiste kmečke gozdne posestnike, ki so dohodkovno močno odvisni od gozda.** Pri njih ne gre samo za izgubo donosa lesa, ampak tudi za izgubo možnosti za delo v svojem gozdu, kar močno omaja gospodarsko trdnost njihovih kmetij. V primerih, ko je materialna navezanost na gozd zelo velika, bo to ogrozilo tudi obstoj kmetije. Takih posestnikov oziroma kmetij je okoli 7.500, vendar imajo skupno več kot četrtino zasebne gozdne posesti in so zlasti pomembni blagovni proizvajalci. Predvsem so to gorske kmetije, ki jih želimo in moramo ohraniti iz gospodarskih, kulturnih in obrambnih razlogov. Na takih kmetijah je treba začeti hitreje razvijati nekatere **nove gospodarske dejavnosti.** Poiskati je treba zlasti take, ki so bolj povezane (komplementarne) s kmetijsko in gozdno proizvodnjo in izhajati iz podmene, da morajo to biti predvsem dopolnilne dejavnosti, zato zaradi njih dolgoročno ne sme trpeti intenzivnost kmetijske in gozdne proizvodnje. V obdobju sanacije okolja, zlasti gozdov, pa bodo take dopolnilne dejavnosti marsikje morale prevzeti pretežni del materialnih bremen kmetij. Hkrati pa moramo pri uvajanju novih gospodarskih dejavnosti dosledno upoštevati ekološke in energetske omejitve. Pobude za uvajanje t. i. **celične proizvodnje** so pri tem lahko dragocene in jih moramo hitreje uveljaviti tudi v praksi.

3. SPREMENJEN POLOŽAJ GOZDARSTVA PRI GOSPODARJENJU Z GOZDOVI

Družbena in gospodarska reforma in spremenjene razmere pri gospodarjenju z

gozdovi pomembno spreminjajo tudi položaj gozdarstva.

3.1. Tržno razmišljanje in delovanje

Preseči je treba ostanke distributivnega gospodarstva, ki se še kažejo v sorazmerno veliki zaprtosti prodaje gozdnih lesnih sortimentov v območju, povprečnih cenah gozdnih lesnih sortimentov in premajhnem cenovnem upoštevanju kakovosti sortimentov. Temeljna zahteva prihodnjega trga bo kakovost.

3.2. Gospodarnost proizvodnje

Potrebno je bistveno gospodarnejše obnašanje v proizvodnji in pri naložbah:

- v proizvodnji: večji izkoristek delovnih dni, več obratovalnih ur delovnih sredstev, manjši strošek za vzdrževanje gozdnih cest in vlak, znižanje splošnih stroškov,
- pri naložbah: temeljitejša strokovna in ekonomska presoja upravičenosti naložb, zlasti pri gozdnih cestah in centralnih skladiščih.

3.3 Alternativni proizvodni programi

Gozdarska podjetja so odgovorna za socialno varnost delavcev. Zato je treba širiti proizvodne programe na nova področja, ki pa morajo biti povezana z gozdom in njegovimi vlogami. Se posebno pomembno je to, če se bodo razmere zaradi propadanja gozdov bistveno zaostrile.

3.4. Spremenjen odnos do zasebnih gozdov

Gozdar postaja strokovni svetovalec in usmerjevalec gospodarjenja z zasebnimi gozdovi, razbremenjen vseh gozdnogospodarskih nalog.

V večji meri moramo upoštevati, da je kmečki gozd del kmetije. Gozdarstvo se mora prilagoditi potrebam kmetije, sodelovati pri opredeljevanju njenega razvoja. Brez poznavanja razvojnih načrtov celotne kmetije je nemogoče stvarno načrtovati cilje gospodarjenja z zasebnimi gozdovi in konkretne razvojne ukrepe.

Gozdarski interes ostaja, da so lastniki gozdov sami odgovorni za svoj gozd in da

v čim večji meri dejavno sodelujejo pri uresničevanju programa dejavnosti posebnega družbenega pomena, zlasti varstva in gojenja gozdov. Gozdarsko podjetje jim pri tem zagotavlja strokovni nadzor in nudi strokovno pomoč.

Dejstvo, da lastnik gozda postaja pri izkoriščanju svojega gozda in pri prodaji gozdnih lesnih sortimentov v celoti samostojen in samostojno stopa v poslovne odnose s tistimi, ki mu lahko ekonomsko, tehnološko in kadrovske omogočijo ali olajšajo uresničevanje posameznih nalog, ne sme zmanjšati zanimanja gozdarskih podjetij za opravljanje teh dejavnosti. Gozdarska podjetja morajo v izkoriščanju zasebnih gozdov videti svoj poslovni interes in ponuditi lastnikom gozdov različne oblike poslovnega sodelovanja. Gozdarstvo mora še naprej upoštevati gozdnega posestnika tudi kot delavca ne samo v svojem, ampak tudi v drugem gozdu, tudi v družbenem. Zato mora biti zainteresirana za njegovo strokovno usposabljanje.

3.5. Odprtost gozdarstva v svet

- mednarodno strokovno sodelovanje, zlasti reševanje skupnih problemov (propadanje gozdov),
- evropski standard gozdnih lesnih sortimentov.

3.6. Demokratični odnosi v gozdarstvu

Proces demokratizacije neposredno v proizvodnji mora zlasti sprostiti ustvarjalne moči delavcev, zagotoviti spoštovanje slesherne resnične ustvarjalnosti, sprožati bogat dialog in neobremenjeno iskanje.

To zahteva tudi bolj jasno nedvoumno ločitev procesa upravljanja in vodenja oziroma izvrševanja. To pomeni dati tudi večja pooblastila in zahtevati večjo odgovornost od poslovodnih organov in vodilnih skupin. Zakon naj predpiše tudi posebne pogoje in način imenovanja poslovodnega organa.

3.7. Znanje kot gibalno razvoja

Izobrazbena struktura zaposlenih v gozdarstvu je problematična: tretjina zaposle-

nih je brez osnovne šole, za razmeroma velik delež zaposlenih z visoko izobrazbo pa ni stalnega in učinkovitega sistema pošolskega izobraževanja.

Dosežki boljšega dela (znanja) v gozdarstvu navadno niso hitro vidni, zato večjega vložka znanja tudi ni mogoče takoj pravilno ovrednotiti. Žal je tako tudi s slabim delom. Prav zaradi tega je treba v gozdarstvu z določeno prisilo zagotoviti kakovost dela in postaviti pogoje, ki jih mora izpolnjevati delavec za opravljanje posameznih del.

Hitreje moramo razvijati raziskovalno-razvojno delo tudi v podjetjih. Za začetek je treba povsod oblikovati raziskovalna jedra, ki se bodo sposobna hitro odzivati na številne impulze strokovnih delavcev v podjetju in biti spodbujevalec njihovega dela in povezovalni člen z raziskovalnimi organizacijami, še zlasti pri prenosu raziskovalnih dosežkov v prakso.

Sprejeti je treba merila kadrovske politike v gozdarskih podjetjih, pri čemer mora biti eno izmed temeljnih meril za opravljanje vodilnih dolžnosti sposobnost za uveljavljanje ustvarjalnega strokovnega raziskovalnega dela in odnos do inovativnosti.

3.8. Strokovni in javni nadzor

Z ukinitvijo samoupravnih interesnih skupnosti za gozdarstvo bomo izgubili pomembno mesto, na katerem je doslej lahko potekal proces usklajevanja hotenj med različnimi uporabniki gozdov in gozdnega prostora in tudi javni nadzor nad delom v gozdu. Ob tem, ko vse bolj poudarjamo povečano zanimanje javnosti za vse, kar se dogaja v naših gozdovih, ne bi smeli zmanjševati institucionalnih možnosti, da bi državljani na to dejansko vplivali in imeli možnost javnega nadzora.

3.9. Vključevanje v družbeno okolje

Gozdarstvo mora sodelovati pri družbenih razvojnih odločitvah vselej, ko gre za interese gozdarstva, gozda in gozdnega prostora, zlasti pri vseh posegih v gozdni prostor in pri oblikovanju gozdarske zakonodaje.

4. POGOJI ZA RAZVOJ GOSPODARJENJA Z GOZDOVI

4.1. Organiziranost gozdarstva

4.1.1. **Organizacija gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji** mora biti stabilna in prilagojena vlogam gozdov in ciljem gospodarjenja z gozdovi. Nujna je zaradi velike prostorske razprostranjenosti gozdov, velikega deleža zasebnih gozdov in dosežene stopnje intenzivnosti gospodarjenja. Mora biti stabilna, v notranjih sestavinah pa prilagojena posebnim pogojem (posebnostim) na posameznih območjih.

4.1.2. Zagotavljati mora **trajnost gozdov, donosov in vseh vlog gozdov ne glede na lastništvo. Zasnova večnamenskega gozda** kot temelj sodobnega gospodarjenja z gozdovi predpostavlja integracijo vseh vlog gozdov in mora priznavati, da ta povezanost nima samo ekološkega, ampak tudi gospodarski značaj.

4.1.3. **Večnamensko gospodarjenje z gozdovi je mogoče le na večjih površinah gozdov ne glede na lastništvo.** Gozdnogospodarska območja so najširši ozemeljski okvir, v katerem zagotavljamo trajnost gozdov, donosov in splošnokoristnih vlog vseh gozdov, ne glede na lastništvo.

4.1.4. Zagotavljati mora **kakovostno delo v gozdovih ne glede na lastništvo**, še posebej pri gojenju in varstvu gozdov.

4.1.5. Gozdarska strokovna služba mora biti organizirana **smotno**, brez nepotrebne **podvajanja**. Zaradi ozemeljske prepletenosti družbenih in zasebnih gozdov mora biti **terenska strokovna služba**, ki skrbi za dejavnosti posebnega družbenega pomena, organizirana enota.

4.1.6. **Gojenje in izkoriščanje gozdov** sta medsebojno soodvisna in zahtevata čim bolj enotno strokovno obravnavo. Terenska organizacija gozdarske strokovne službe mora čim manj ločevati gojenje in izkoriščanje gozdov.

4.1.7. Pri **zasebnih gozdovih je treba upoštevati hotenje lastnika in posebni družbeni interes za te gozdove.** Organizacijske oblike morajo omogočiti, da lastnik

gozda lahko uveljavi svoja hotenja v svojem gozdu, hkrati pa morajo upoštevati temeljne prvine, ki zagotavljajo trajnost vseh gozdov, na prvem mestu skupno gospodarjenje z vsemi gozdovi v dejavnostih posebnega družbenega pomena.

Uveljaviti moramo gozdnega posestnika kot lastnika gozda, ki je pri gospodarjenju s svojim gozdom omejen le z maksimalno višino etata, z obvezo opraviti predpisana gojitvena in varstvena dela ter s spoštovanjem zakonskih določil glede ravnanja v gozdu. Strokovni nadzor naj opravlja enotna gozdarska strokovna služba. Pri izkoriščanju gozdov in pri prodaji lesa je lastnik gozda samostojen.

Spodbujati je treba prostovoljno povezovanje lastnikov gozdov s sorodnimi hotenji (zadruge).

4.1.8. Gozdarsko strokovno službo naj **opravljajo gozdarska podjetja kot javna podjetja.** V družbenih gozdovih opravljajo vse gozdarske dejavnosti, v zasebnih pa so strokovno odgovorna za dejavnosti posebnega družbenega pomena, po potrebi oziroma želji lastnikov jih tudi fizično opravljajo.

4.1.9. **Vsak lastnik oziroma uporabnik gozda mora po enakih merilih prispevati za vlaganje v gozdove.** Temeljna ozemeljska enota za ugotavljanje potreb in zagotavljanje potrebnih sredstev je gozdnogospodarsko območje.

4.2 Sodobna gozdnogospodarska podjetja

Sodobno organizirana gozdarska podjetja morajo zagotavljati enovito **ozemeljsko obvladovanje vseh vlog gozdov**, biti pa **prožno podjetniško** organizirana pri izkoriščanju gozdov in prometu z lesom.

Razvijati bodo morala **poslovne vloge**, ki so bile doslej zanemarjene, npr. prodajno, marketing itd.

Preprečiti je treba **uniformiranost pri organiziranju gozdarskih podjetij.**

4.3. Učinkovit sistem financiranja gozdarstva oziroma dejavnosti posebnega družbenega pomena

Gozdarstvo ostaja pretežno pri samofi-

nanciranju, postopoma pa vključujemo nove zavezance in vire, od drugih uporabnikov gozdov in gozdnega prostora do družbenopolitičnih skupnosti.

4.4. Učinkovita gozdarska nadgradnja

Postavljene naloge lahko pomaga uspešno uresničiti le učinkovita gozdarska nadgradnja: poslovna, upravna, izobraževalna in raziskovalna.

4.5. Planiranje v gozdarstvu

Gozdarska podjetja planirajo samostojno, obvezno ostaja planiranje v dejavnostih posebnega družbenega pomena. Pomemben je tisti del obveznosti, ki jih bodo družbenopolitične skupnosti opredelile v družbenih planih. Vse bolj so pomembni tudi prostorski deli družbenih planov.

Gozdnogospodarski načrti ostajajo pomembne strokovne podlage za gospodarjenje in za planiranje razvoja gospodarjenja z gozdovi. Okrepiti moramo kakovostne sestavine načrtov, količinske pa so samo podlage za to, ne pa same sebi namen.

5. PROSTORSKI (KRAJINSKI) VIDIKI RAZVOJA GOSPODARJENJA Z GOZDOVI

5.1. Za uveljavljanje in usmerjanje dinamičnih procesov v skladu z večnamensko vlogo gozdov in gozdarstva v družbi in prostoru moramo izdelati strokovne podlage za urejanje gozdov in planiranje gozdarstva v prostoru za republiško in območno raven. V ta namen je treba opraviti **ovrednotenje gozdarskega prostora**, ki bo služilo za strateško opredelitev razvoja gozdarstva v prostoru.

Za tako ovrednotenje gozdnatega prostora je treba:

- inventarizirati izražene in strokovno ugotovljene potrebe po gozdnih vlogah,
- ovrednotiti gozdne vloge, ki omogočajo izločitev gozdov posebnega pomena,
- pripraviti strokovne podlage za območje gozdov, območje varovalnih gozdov, območje gozdov s posebnim namenom in vplivnega območja gozdov,

- predlagati prednostna območja za gozdarstvo,

- ugotoviti konflikte (obstoječe škodljive obremenitve gozdov in načrtovane velike posege v gozdni prostor),

- podati izhodišča za razreševanje nasprotij in usmeritve za usklajevanje razvoja ter krepitev vseh, zlasti pa izjemno poudarjenih splošnokoristnih vlog.

Tako ovrednotenje gozdov v prostoru bo omogočilo:

- ustreznjšo (konkretnjšo) opredelitev gozdnogospodarskih ciljev, oblikovanje gozdnogospodarskih razredov in prilagojene usmeritve za gospodarjenje na območjih, kjer so izjemno poudarjene splošnokoristne vloge,

- dejavno vlogo gozdarstva pri usklajevanju interesov v prostoru,

- enotnejše obravnavanje prostorske problematike po območjih in s tem uveljavljanje stroke pri urejanju prostora.

6. KVANTIFIKACIJA RAZVOJNIH MOŽNOSTI GOZDARSTVA V OBDOBJU 1991–1995

Kvantifikacija razvojnih možnosti gozdarstva v obdobju 1991–1995 je lahko zaenkrat samo okvirna. Trenutno izdelujemo območne gozdnogospodarske načrte za obdobje 1991–2000, ki bodo dali nove podatke o stanju gozdov in njihovih možnostih ter potrebah za vlaganje v gozdove. Šele na tej podlagi bo mogoče vse potrebe tudi materialno ovrednotiti.

6.1. Etat

Računamo s skupnim etatom v višini 3,3–3,4 mio m³ letno. Predvidevamo spremembe v strukturi etata v korist iglavcev in drobnega lesa.

6.2. Blagovna proizvodnja gozdnih lesnih sortimentov

Skupaj 2,3–2,4 mio m³ letno, od tega 1,4 mio m³ iglavcev in 0,9 mio m³ listavcev. Pričakujemo postopne spremembe v strukturi tržne proizvodnje, in sicer postopno zmanjševanje deleža lesa za mehansko predelavo na račun povečanega deleža lesa za kemično predelavo ter zmanjšanje deleža drv listavcev.

6.3. Vlaganje v gozdove

	na leto
Obnova gozdov	5.500 ha
Nega gozdov	25.000 ha
Melioracije gozdov	4.000 ha
– neposredna premena	900 ha
– posredna premena	3.100 ha
Pogozd. novih površin	100 ha
Vzdrževanje nasadov	5.000 ha
Izgradnja gozdnih cest	
– minimalni program	200 km
– optimalni program	330 km

6.4. Potrebna finančna sredstva za vlaganje v gozdove in druge dejavnosti posebnega družbenega pomena

(po cenah 30. septembra 1989)

Stroški neposrednih vlaganj v gozdove so izračunani po dejanskih stroških. Stroški gospodarjenja s splošnokoristnimi vlogami so predvideni v višini 15 % stroškov biolo-

Novi zakon – nove nejasnosti in težave

Napovedovanje razvoja gospodarjenja z gozdovi je očitno tvegano. Hitre, včasih tudi premalo premišljene družbene spremembe in ukrepi zanikajo včasih tudi tisto kar smatramo kot dobro podlago za nadaljnji razvoj.

Lastninska reforma bo očitno posegla tudi v gozdove. Nakazuje jo že zakon o začasnih prepovedi sečnje v gozdovih v družbeni lastnini in začasnih prepovedi prometa z nepremičninami v družbeni lastnini (Ur. l. RS št. 26-1321/90), ki do konca tega leta prepoveduje sečnjo v razlaščenih gozdovih in kaže na namero oblasti, da večino razlaščenih gozdov vrne nekdanjim lastnikom. V Sloveniji se ta ukrep nanaša na ok. 45 % sedanjih družbenih gozdov (ok. 170.000 ha). Nekatere gozdno-gospodarske organizacije bodo ostale praktično brez družbenih gozdov.

Take namere spreminjajo nekatera izhodišča in opredelitve v analizi razvojnih možnosti gozdarstva za obdobje 1991–1995, zlasti glede gozdne proizvodnje, razvoja tehnologije in možnosti dela v družbenih gozdovih. Potrjujejo pa temeljno izhodišče analize razvojnih možnosti, da je treba v vseh gozdovih ne glede na lastništvo zagotoviti trdno gozdarsko strokovno službo za vse dejavnosti posebnega družbenega pomena in zlasti za te dejavnosti trdne vire financiranja. Vrednost posekanega in prodanega lesa ne more več biti edini vir za financiranje teh dejavnosti. Okrepiti se morata vloga in odgovornost vseh uporabnikov gozdov in njihovih koristi ter države za te dejavnosti. Vsak sedanji in novi lastnik gozda pa se mora zavedati, da bo pri gospodarjenju z gozdom zaradi narave gozda kot dobrine splošnega pomena močno omejen in sprejema tudi obveznosti. Za mnoge bo novo breme težje kot pa neposredna gospodarska korist od gozda.

Zgolj prepoved sečnje brez sočasnih ukrepov za strokovno delo v gozdovih in stabilnih virov za financiranje ohranitve in razvoja gozdov ne rešuje ničesar, povzroča pa škodo, ne le gozdnogospodarskim organizacijam in njihovim delavcem ampak tudi gozdovom. Časi, ko smo rekli, da »gozd raste, ko gozdar spi« so že zdavnaj minili. Gozd kot živ organizem zahteva dnevno ukrepanje.

Že v letošnjem letu bodo posledice nepremišljenega zakona za zaposlene v gozdarstvu hude. Za tretjino zaposlenih v gozdarstvu v drugi polovici leta ne bo dela in zaslужka, poslabšal se bo ekonomski rezultat gospodarjenja z gozdovi, slabši bo izkoristek delovnih sredstev, večji stalni stroški na enoto proizvoda, vlaganja v gozdove se bodo zmanjšala. Ogroženo je tudi financiranje in izvajanje tistega raziskovalnega dela, ki ga neposredno naročajo in financirajo gozdnogospodarske organizacije.

V novo razvojno obdobje gospodarjenja z gozdovi stopamo torej negotovi, z mnogimi neznankami, ki zanesljivo ne bodo koristile ohranitvi in razvoju gozdov.

ških vlaganj v gozdove. V naslednjih plan-
skih obdobjih bo treba ta delež povečati.
Stroški za druge dejavnosti posebnega
družbenega pomena so stroški za razvoj
gozdnega semenarstva in drevesničarstva
in zlasti raziskovalnega dela na področju
gozdne reprodukcije. Tak izračun izhaja iz
opredelitev v analizi razvojnih možnosti, da
je treba bistveno okrepiti raziskovalno delo
na področju gozdne reprodukcije, zlasti pri
iskanju rešitve za sanacijo propadajočih
gozdov.

Družbena in gospodarska reforma in spre-
menjene razmere pri gospodarjenju z gozdovi po-
membno spreminjajo tudi položaj gozdarstva. Zla-
sti bodo tudi v gozdarstvu potrebni tržno razmišlja-
nje in delovanje, večja gospodarnost proizvodnje,
alternativni proizvodni programi, spremenjen od-
nos do zasebnih gozdov, večja odprtost gozdar-
stva v svet in uveljavitev znanja kot temeljnega
gibala razvoja. Gozdarstvo potrebuje učinkovitejši
strokovni in javni nadzor. Sodelovati pa mora tudi
pri družbenih razvojnih odločitvah vselej, ko gre
za interese gozdarstva, gozda in gozdnega pro-
stora.

Za uspešen razvoj gospodarjenja z gozdovi je
potrebna stabilna ter funkcijam in ciljem gospo-

Kvantifikacija programa dejavnosti posebnega družbenega pomena v gozdarstvu in virov sredstev

	v mio din letno po cenah 30. 9. 1989						
	Gozdarska podjetja	Lastniki gozdov	Drugi uporabn. gozdov	Družbeno- politične skupnosti	Drugi zavez.	Poslovni interes	Skupaj
1. Enostavna gozdnobiološka reprodukcija	19,7	32,9					52,6
2. Razširjena gozdnobiološka reprodukcija	4,6	7,6			3,0	1,8	17,0
3. Gradnja gozdnih cest	14,8	15,5	3,4				33,7
4. Vzdrževanje gozdnih cest	8,6	8,8	1,9				19,3
5. Javna gozdarska služba				19,0			19,0
6. Gospodarjenje s splošno- korisnimi vlogami			3,4	7,0			10,4
7. Druge dejavnosti posebnega družbenega pomena	5,6	9,3					14,9
8. Poseben program dejavnosti posebnega družbenega pomena na kraškem območju			1,0	1,0			2,0
S k u p a j							
v mio din	53,3	74,1	9,7	27,0	3,0	1,8	168,0
v mio DEM							86,0
na ha gozda v din	135,9	113,5	9,3	25,8	2,9		161,7
na m ³ blagovne proizvodnje v din	39,7	66,6					67,3

Povzetek

Gozd bomo v prihodnje vse bolj obravnavali
kot dejavnik kakovosti življenja. Zato bo pomemb-
nejša gospodarjenje s splošnokoristnimi vlogami
gozdov. To pa ne pomeni odmika od obravnavanja
gospodarske dejavnosti. Splošnokoristne
vloge gozdov so pomembno vprašanje, opravljati
jih je treba gospodarno, dobro organizirano in
učinkovito.

Med zaviralne dejavnike gospodarjenja z go-
zdovi v naslednjem srednjeročnem obdobju je
treba šteti nadaljevanje pritiska na gozdni prostor,
predvsem zaradi gradnje infrastrukturnih objek-
tov, porušeno ravnovesje med rastiškimi in
živalskimi vrstami v gozdu in povečano onesnaže-
vanje okolja. Zlasti odpravljanje onesnaževanja
okolja in vzrokov zanj je temeljna predpostavka,
ki jo je treba izpolniti, da bomo lahko smotno in
uspešno gospodarili z gozdom.

darjenja prilagojena organizacija gozdarstva. De-
javnosti posebnega družbenega pomena (gojenje
in varstvo gozdov, gozdnogospodarsko načrtova-
nje in odkazovanje gozdnega drevja za posek)
morajo biti organizirane strokovno enotno za vse
gozdove ne glede na lastništvo. To nalogo naj bi
opravljala gozdarska podjetja kot javna podjetja.
Sodobno organizirana gozdarska podjetja morajo
zagotavljati novito ozemeljsko obvladovanje
vseh vlog gozdov, pri izkoriščanju gozdov in
prometu z lesom morajo biti prožno podjetniško
organizirana. Hkrati je treba uveljaviti zasebnega
gozdnega posestnika kot lastnika gozda, ki je pri
gospodarjenju s svojim gozdom omejen le z
maksimalno višino etata, z obvezo opraviti pred-
pisana gojitvena in varstvena dela ter s spoštova-
njem zakonskih določil glede ravnanja v gozdu.
Pri izkoriščanju svojega gozda in pri prodaji lesa
pa je lastnik samostojen.

Gozdarstvo sicer ostaja pretežno pri sistemu samofinanciranja, vendar pa bomo v večji meri vključili tudi nove zavezanca in vire sredstev, od uporabnikov gozdov in gozdnega prostora do države.

Za uveljavljanje in usmerjanje dinamičnih procesov v skladu z večnamensko vlogo gozdov in gozdarstva v družbi in prostoru moramo izdelati strokovne podlage za urejanje gozdov v prostoru. Zato je treba opraviti ovrednotenje celotnega gozdnega prostora.

V prihodnjem srednjeročnem obdobju računamo s skupnim letnim etatom ok. 3,3 mio m³ in 2,4 mio m³ blagovne proizvodnje. Obseg vlaganja v gozdove se bo povečal tako, da bi vsako leto opravili obnovo gozdov na okoli 5.500 ha, nego gozdov na 25.000 ha, melioracije pa na 4.000 ha. Zgradili naj bi tudi ok. 300 km gozdnih cest letno. Za ta obseg vlaganj v gozdove in v druge dejavnosti posebnega družbenega pomena bo vsako leto potrebnih ok. 86 mio DM.

DEVELOPMENTAL POSSIBILITIES OF FORESTRY IN SLOVENIA IN THE MIDDLE-TERM PERIOD FROM 1991-1995

Summary

The forest is more and more going to be looked upon as a factor of life quality in the future. Therefore, greater stress is going to be given to the managing with the forest functions of general benefit. This certainly does not mean that forestry won't be considered as economic activity any longer. Forest functions of general interest represent an important economic issue, they have to be managed economically, effectively and in a well organized manner.

A continuing pressure upon the forest environment, especially due to the construction of infrastructure, ruined balance between plant and animal species in the forest and increased environmental pollution can be classified among retarding factors in forest managing in the following middle-term period. Fighting pollution and its causes represents the prerequisite for rational and successful forest managing.

A social and economic reform and the changed conditions in forest managing also significantly change the position of forestry. First of all, market oriented way of thinking and actions, higher economy of production, alternative production programs, a changed attitude towards private forests, greater orientation of forestry towards the world and the establishing of the know-how as a basic development motive are also going to play an important role in forestry. Forestry is in want of more effective professional and public control. It also has to cooperate in socio-developmental decisions whenever the interests of forestry, the forest and forest environment are in question.

A forest organization which is stable and adapted to the functions and goals of managing is

necessary for successful forest managing development. The activities of special social significance (silviculture and forest protection, forest managing planning and marking of trees for felling) have to be organized professionally in a unitary manner for all forests irrespectfully of ownership. This task should be carried out by forest enterprises as public enterprises. Modern forest enterprises have to assure a uniform territorial mastering of all forest functions in forest utilization and they have to be based on flexible and enterprising organization in wood traffic. At the same time, a private owner has to be given affirmation as the forest owner who is only limited in the managing with his forest by the maximum annual cut, the duty to carry out the prescribed silvicultural and protection activities and by observing of legal provisions as to the dealing with the forest. Yet he is independent in the utilization of his own forest and in wood sale.

The system of self-financing is going to be retained in forestry although new parties and sources of means are going to be included – from all other utilizers of the forest and forest environment to the state.

In order to give effect and direct dynamic processes in accordance to the multi-purpose role of forests and forestry they have in the society and the environment, professional bases for forest managing in the environment have to be created. For this purpose, the evaluation of the entire forest space has to be carried out.

In the next middle-term period, a total annual cut of about 3,3 million m³ per year and 2,4 m³ of goods production are expected. Forest investments are going to increase in such a way that reconstitution in about 5500 ha is going to be performed each year, forest tending in 25.000 ha and amelioration works in 4000 ha. 300 km of forest roads are also planned to be constructed annually. About 86 million DM will be necessary for the investments into forests and other activities of special social interest annually.

VIRI

1. Anko, B., Začasna metodologija valorizacije splošnokorištnih funkcij gozdov, SIS za gozdarstvo Slovenije, Ljubljana 1979.
2. Anko, B., Črna knjiga o propadanju gozdov, IGLG, Ljubljana 1987.
3. Anko, B., Dolgoročni plan gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji, SIS za gozdarstvo Slovenije, Ljubljana 1985 (dopolnitev 1989).
4. Gašperšič, F., Temeljni principi polifunkcionalnega gozdnogospodarskega načrtovanja, GozdV 45, 1987, 6.
5. Gašperšič, F., Izpopolnjevanje sistema gozdnogospodarskega načrtovanja v Sloveniji, Ljubljana 1989.
6. Gašperšič, F., Gozd – divjad (zbornik referatov in razprava), Ljubljana 1988.
7. Košir, Ž., Zasnova uporabe prostora – Gozdarstvo, zavod SRS za družbeno planiranje, Ljubljana 1987.
8. Košir, Ž., Plan Samoupravne interesne

skupnosti za gozdarstvo Slovenije za leto 1989, Ljubljana 1989.

9. Pogačnik, J., Konkretni problemi obravnavanja varovalne funkcije gozdov, v zborniku Varovalnost gozda v Sloveniji, Ljubljana, 1987, s. 69-81.

10. Pogačnik, J., Večnivojsko načrtovanje v gozdarstvu GozdV 45, 1987, 2.

11. Pogačnik, J., Vključevanje gozdarstva v urejanje prostora, GozdV, 1988, 3.

12. Pogačnik, J., Načrtovanje in planiranje gozdne rekreacije, GozdV 47, 1989, 6.

13. Pogačnik, J., Poročilo o uresničevanju samoupravnega sporazuma o temeljnih plana SIS za gozdarstvo Slovenije za obdobje 1981-1985 v letu 1985 in za celotno plansko obdobje 1981-1985, Ljubljana 1986.

14. Pogačnik, J., Poročilo SIS za gozdarstvo Slovenije o uresničevanju samoupravnega sporazuma o temeljnih plana SIS za gozdarstvo za obdobje 1986-1990 v letih 1986, 1987 in 1988.

15. Pogačnik, J., Poročilo o umiranju gozdov in možnostih za zagotavljanje sredstev za ohranitev gozdov, Republiški komite za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ljubljana 1988.

16. Pogačnik, J., Rešimo gozdove (gradivo za posvetovanje ZDIT gozdarstva in lesarstva), Ljubljana 1989.

17. Pogačnik, J., Srednjeročni plan SIS za gozdarstvo Slovenije za obdobje 1986-1990, Ljubljana 1986.

18. Pogačnik, J., Spremembe in dopolnitve dolgoročnega plana SR Slovenije od leta 1986-2000, Ur. l. SRS št. 12-530/89.

19. Pogačnik, J., Statistični letopis SR Slovenije 1988, Ljubljana 1988.

20. Šolar, M. in sod., Kako rešiti gozdove, Ljubljana 1988.

21. Štefe, T., Slovensko javno mnenje in prpadanje gozdov, GozdV 47, 1989, 2.

22. Velašević, V., Šume i životna sredina, Beograd 1989.

23. Winkler, I., Temeljne značilnosti medsebojnih vezi in nesoglasij uporabnikov gozda in gozdnega prostora, Zbornik gozdarstva in lesarstva 30, 1987, s. 35-47.

24. Winkler, I. in sod., Zagotavljanje sredstev za gozdno reprodukcijo, Ljubljana 1988.

25. Winkler, I., Družbenoekonomski vidiki prpadanja gozdov, GozdV 47, 1989, 2.

26. Winkler, I., Družbene spremembe in gozdarstvo, GozdV 47, 1989, 3.

27. Winkler, I., Zaključno poročilo o območnih gozdnogospodarskih načrtih v Sloveniji, Ljubljana 1986.

GDK: 663.24

Problematika prevoza lesa

Razčlemba na primeru Gozdnega gospodarstva Postojna

Vilijem GARMUŠ*

1. UVOD

Gozdarske dejavnosti, ki zagotavljajo trajnost gozdov in vseh drugih vlog gozdov, so dejavnosti posebnega družbenega pomena. Dejavnosti v okviru tehničnega dela gozdne proizvodnje pa naj bi delovale po podjetniških načelih. Od gospodarnosti pri pridobivanju lesa pa je ob dani prodajni ceni lesa odvisen delež sredstev, ki se lahko vrnejo gozdu, socialna varnost zaposlenih, reševanje vprašanja poklicnih invalidov ipd. Zato pridobivanje lesa ostaja slejkoprej pomembna gospodarska dejavnost.

* V. G., dipl. inž. gozd., Gozdno gospodarstvo Postojna, 66230 Postojna, Vojkova 9, YU

Finančna učinkovitost proizvodnje je odvisna od smotnosti posameznih faz proizvodnje.

V zadnjem času se v poslovnem sistemu močno uveljavlja t. i. logistični poslovni koncept, ki temelji na prožnosti tehnologije in organizaciji, prilagodljivosti trgu in hitremu obračanju sredstev.

Prevoz lesa kot ena izmed faz proizvodnega procesa pri pridobivanju lesa so posamezna gozdna gospodarstva različno hitro razvijala, pač glede na lastne sposobnosti in pogoje. Prevoz vključuje odvoz in prekladanje lesa od končne faze spravila do prvega porabnika. S specializiranimi gozdarskimi kamioni pa prevažamo les tudi iz mehaniziranih skladišč do primarnih kupcev. Ko razmišljamo o prevozu lesa, je